

Camino Primitivo

af Henrik Friediger

Der er ikke noget specielt primitivt over den camino, der har sit udspring i Asturiens hovedstad Oviedo. Den er et attraktivt alternativ til den almindelige Camino Francés. Attraktiv, fordi den er smuk, velafmærket og med en rimelig god infrastruktur.

Man hævder, at der er tale om den første pilgrimsrute til Santiago. Alfonso II skulle efter traditionen være den første pilgrim, der besøgte apostlens grav. Han var konge over Asturien, da Sankt Jakobs jordiske rester blev (op)fundet i Galicien. Og det var ham, som samlede de Nordspanske riger til kampen mod de invaderende muslimske tropper, startede reconquistaen, generobringen af den Iberiske halvø fra de muslimske besættere.

Under alle omstændigheder er et naturligt startpunkt for den primitive camino katedralen San Salvador i Oviedo, hvor der udenfor står en statue af Alfonso II. Det er også herfra ruten er markeret med muslingeskaller i messing nedfældet i fortovet.

Camino Primitivo er omkring 320 kilometer lang og jeg vandrede den i 15 etaper – heraf de tre sidste på Camino Francés de sidste 65 kilometer fra Palas de Rei. Det bliver et gennemsnit på sølle 21 kilometer om dagen, hvilket fortrinsvis skyldes, at denne camino er betydelig mere bjergrig og dermed anstrengende, end den franske vej – den går på tværs over de Cantabriske bjerge i stedet for at ligge i ly af dem. Min camino foregik i anden halvdel af september 2007.

Starten

Den første dag gik fortrinsvis med at komme til Asturiens lufthavn, Aeropuerto de Asturias, og derfra med bus videre til Oviedo. Herfra gik jeg de første ti kilometer til Escamplero, hvor der er et refugium. Allerede her den første dag fik jeg gavn af septemberglæderne: valnødder og brombær, som der var overflod af på det meste af caminoen. Senere suppleret med æbler, figner og kastanjer. Landskabet bakket. På refugiet var der foruden mig to par fra henholdsvis USA og Tyskland samt en spansk fyr og en kinesisk udseende pige. Og der var meget stille.

Den næste dag gik jeg de 23 kilometer til Cornellana. Vejen var først bakket og fulgte senere floden Nalón som krydses ved den smukke landsby Peñaflor. Derefter følger handelsbyen Grado, hvorfra man stiger op mod Fresno. Vejen her er ikke så godt afmærket, som den havde været og ville blive fremover.

Et karakteristisk bygningsværk, man ser hele tiden ved gårdene, er de specielle asturiske forrådshuse på pæle. De ligner lidt de galiciske horrerros, men er en del større og mere kvadratiske. De er næsten udelukkende lavet af træ, solide planker. Jeg spurgte mig lidt for og fik at vide, at det skam var noget specielt asturisk – hvad de havde i Galicien interesserer overhovedet ikke en asturiansk bondekone. Forrådshusene hviler på piller, som kaldes "peqollos", som hæver huset så

tilpas højt over jorden, at mus og andre skadedyr ikke kan komme op og æde af bondens lager. Hvis husene hviler på seks peqollos, kaldes de ”paneras”; hvis de hviler på fire, kaldes de ”horreros”.

Et par kilometer før Cornellana skal man over et stenbrud og ned ad en snoet skovsti og står pludselig igen nede ved floden Nalón, hvor der er nogle huse og en kiwi-plantage. Stedet hedder La Ponte, men der er ikke længere nogen bro, og man skal en kilometer til højre, mod øst, krydse floden over en asfalteret bro ind mod byen og umiddelbart dreje til venstre og vandre tilbage langs floden for at nå til klostret San Salvador, hvor refugiet er. Nemt nok, når man ved det, men jeg fandt det altså også. Selve byen er der ikke meget ved, men refugiet er dejligt med en lille gård, hvor man kan sidde og nyde solen og snakke med de andre pilgrimme. Over indgangssporten til gården vogter en reliefløve.

Fra Cornellana følger man floden Nonaya næsten helt til Salas, der ligesom Grado er hovedby i sit område. I Salas er der et refugium. Det ligger i kælderen under en pensionistforening og er det mest ulækre refugium, jeg nogensinde har set. Ellers kan byen prale af et imponerende middelalderligt centrum med solide stenhuse og et tårn. Det mest imponerende af husene hedder Palacio de Valdrés Salas og er opkaldt efter storinkvisitoren af samme navn. Valdrés Salas gravmonument er indbygget i kirken og kan beses, hvis der er åbent. Jeg var heldig at komme ind sammen med en gruppe tyske turister, der ellers så ud til at kede sig bravt i byen. Palacio’et er nu bl.a. hotel og de tyske turister boede dér. Jeg måtte imidlertid videre – det ulækre refugium huede mig ikke.

Turen fortsætter gennem grønne dale med skov og lejlighedsvis udsigter over landskabet. Ved Fuente Caliente, den varme kilde, kan man drikke af det kolde vand og sætte sig på en umagelig bæk i et moderne bord-og-bænk-arrangement i rustent jern.

Næste refugium findes i Espina, men der er der i øvrigt ingen ting, så jeg fortsatte. Havde hørt, at der skulle være et refugium i landsbyen Bodenaya, hvilket ikke var tilfældet, så jeg måtte vandre endnu elleve kilometer til jeg endelig nåede Tineo, som er en lidt større by med betydelige højdeforskelle og et dejligt refugium drevet af Røde Kors. Her var der en del pilgrimme. Jeg havde på de sidste kilometer mødt en italiensk pilgrim, Stefano, som jeg senere spiste en lækker middag med, mens vi så på solnedgangen over dalen. Det havde så været en tredjedag med næsten 30 kilometers vandring.

Videre op og ned

Fra Tineo går det op ad en sti, hvorfra der er udsigt over byen og dalen. I Vilaluz er der et forladt kloster, som man kan nå via en omvej på et par kilometer. Jeg sprang det over, men ærgrede mig senere, da jeg igen mødte Stefano, og han fortalte, at det var spændende. Et kloster i uberørt forfald. I stedet mødte jeg en salgsvogn, mens grønthandleren var ved at faldbyde sine varer overfor nogle bønder. Da de opdagede mig, fik jeg straks betjening. Jeg ville bare have et par æbler. Dem fik jeg gratis. ”Sådan er vi her i Asturien”, fik jeg at vide.

Jeg mødte Stefano i byen Compiello, hvor der er en butik, der også er bar og restaurant, og hvor man i øvrigt også kan overnatte. Her spiser man virkelig godt, og der er en rar stemning. Men selve

landsbyen er uheldigt præget af larmen af et industrianlæg, så vi gik endnu nogle kilometer op til refugiet i Borres, hvor der absolut er stille og roligt, og ingenting er at gøre eller købe. Jeg havde dog taget en flaske rødvin og lidt mad med for ikke at tørste og sulte. På refugiet var der ikke engang så meget som et glas. Men da jeg havde glemt min pung i Compiello, ringede jeg dertil. En veninde af værtinden skulle alligevel forbi i bil og kunne bringe mig pungen – og et par plasticglas, så vi kunne nyde vinen på civiliseret vis.

Næste morgen tog Stefano tidligt videre. Han havde en idé om at gå langt. Det havde jeg ikke. Jeg mødte ham dog i den næste landsby, La Mortera, hvor han havde spist en bocadillo i baren, der også er en købmandsbutik af den slags, der forsvandt i halvtredserne i Danmark. Jeg spurgte købmanden, om han kunne leve af en sådan butik. Det kunne han ikke, men han havde forhåbninger om, at en større mængde pilgrimme med tiden ville kunne skabe et eksistensgrundlag.

Gennem den lidt større by Pola, hvor jeg endnu engang fik sagt farvel til Stefano. Jeg gik op til refugiet i Peñasita, der ligger små hundrede meter fra en bar med restaurant, men ellers bare oppe i bakkerne. Jeg var alene. Nogle timer senere dukkede en midaldrende mand dog op og forespurgte, om han måtte overnatte der, hvad jeg naturligvis ingen indvendinger kunne have imod. Hvad kunne jeg have mod det? Fyren lignede godt nok en vagabond med langt hår og skæg og slidte klæder, men jeg havde jo ingen myndighed til at bestemme noget som helst, om hvem der måtte være der og hvem ikke. Så egentlig var det et mærkeligt spørgsmål.

Den nytilkommende var irer og hed Patrick og er noget af en speciel pilgrim. Han har langt, nærmest hvidt hår og skæg og vandrer med over tredive kilo på ryggen. Det er alt, hvad han ejer. Han har vandret på caminoerne til Santiago de sidste retten år og har ingen andre planer med sit liv end at fortsætte hermed. Altså et yderst specielt karrierevalg, men han er også en yderst speciel mand. Oprindeligt er han uddannet ingeniør, men en krise omkring trediveårsalderen, psykisk og åndelig, fik ham til at opgive livet i normaliteten. Efter et par år i et buddhistisk kloster i England tog han til Grækenland, hvor han de næste syv år rejste omkring og ernærede sig ved at arbejde et par dage om ugen i landbruget. EU-regler gjorde denne livsform umulig, og han besluttede sig derfor til at vandre til Santiago. Hvilket han har gjort siden. De senere år med vinterhi i Fatima i Portugal, hvor han slår sit telt op for vinteren.

Jeg tilbragte nogle dage i hans selskab.

Refugiet var beboet af tusindvis af fluer, da jeg kom; men de forsvandt, da jeg åbnede alle døre og vinduer og gik rundt og hjalp dem på gled med en sammenfoldet avis.

Næste dag gav jeg Patrick morgenmad i baren, og vi slog følge. Fra Peñasita er der fjorten kilometer til Berducedo. Vejen går over det højeste sted på caminoen, Puerto del Paio, hvor der er så smukt, at jeg kom til at græde og takkede Gud for at være i live og få lov til at opleve dette.

På den anden side ligger der en forladt landsby, Montefurado. Her står i et lille kapel en statue af Santiago som pilgrim, som man kan skimte ved at se gennem et gittervindue i døren. Helt forladt er Montefurado imidlertid ikke. En enkelt bonde bor alene i et af husene. Han kom oppe fra bjerget og

spurgte os, om vi havde set en hest med et føl, da vi gik over Alto del Paio. Det havde vi ikke. Nok heste, men ingen føl. Han var bange for, at det var taget af ulvene og virkede oprigtigt bekymret. Dog ikke mere, end at han hentede nøglen og viste os kapellet indefra.

I Berducedo er der et splinternyt refugium, og for gode ord og betaling fik jeg en kvinde til at åbne sin butik og tilberede et lækkert varmt aftensmåltid til Patrick og mig.

Fra Berducedo er næste stop Grandas de Salime. Jeg havde ikke lyst til at følges med Patrick, men inviterede ham på aftensmad i Grandas om aftenen. Vejen går rundt om en opdæmmed sø på hvis bund ligger resterne af den oprindelige Salime. Opdæmningen skyldes bygningen af et kraftværk i forbindelse med en cementfabrik. Det skal være det første af sin art i Spanien, bygget under Franco-regimet. Det er en meget anstrengende etape, der først går op, så ned til søen og endelig op igen på den anden side. I princippet kunne man sejle over søen, og der er også planer om at etablere en sådan rute, men det kræver en mere konstant strøm af pilgrimme at få det til at løbe rundt. Turen er smuk. Da jeg om aftenen mødtes med Patrick, mente han, at landskabet måtte kunne sammenlignes med en norsk fjord. Og det er ikke helt ved siden af.

Når man går langs søen, kan man på bjergsiden på den anden side se nogle kridhvide etageejendomme. Når man kommer tættere på, kan man se, at de er ruiner uden vinduer og med et træ, der hist og her gennembyrder taget.

Søen krydses over kraftværkets dæmning, men før man kommer så langt, rager en overdækket platform ud over slugten. Herfra kan man overskue hele anlægget. Jeg gik derud og forestillede mig, at fra dette udsigtspunkt måtte selveste generalissimo Francisco Franco have stået og viftet med et flag den gang værket skulle indvies for at sætte det hele i gang. Jeg fik senere at vide, at etageejendommene havde været boliger for ingeniørerne, da man byggede værket i halvtredserne, og at de var ødelagte for at forhindre de fordrevne bønder, der havde boet i den nu oversvømmede dal, i at bosætte sig i dem. Selve arbejdet var blevet udført af politiske straffefanger, som havde boet i en nu forladt landsby oppe på toppen af bjerget.

Refugiet i Grandas de Salinas var af en standard, der fik mig til at tage et værelse på et hostel. Patrick, derimod, var tvunget til at overnatte der og klagede ikke. Han var glad for endnu et måltid aftensmad for min regning og var så sulten, at han spiste det af min mad, som jeg ikke havde appetit til, og endda kød, som han i princippet nødig spiste. Men endnu nødigere ville lade gå til spilde.

Efter den anstrengende dag besluttede jeg mig for en hviledag. Jeg gik derfor kun de seks kilometer til Castro, hvor der er et dejligt ungdomsherberg med firesengsværelser, og hvor der serveres god og rigelig mad. Dagen tilbragte jeg dels med at sove, dels med at besøge et etnografisk museum, Castro de Chao Samartín, der er placeret i tilknytning til udgravningen af en keltisk landsby og en romersk guldmine.

Aftensmaden spiste jeg i muntert selskab med fire catalanske pilgrimme, som jeg kom i en interessant og ophidset diskussion om den spanske historie med. En af dem havde endda været i

København og var forundret over to ting: at folk cyklede rundt i cowboybukser om vinteren, og at brødpriserne var så høje.

Galicien

Fra Castro er der 22 kilometer til Fonsagrada og yderligere én til refugiet, der har til huse i den nedlagte præstebolig i landsbyen Padrón på den anden side. Det var dengang, hver landsby havde sin egen præst. Nu om dage skal en præst passe seks-syv kirker, fik jeg at vide af en kontaktvillig bonde.

Inden man når til Fonsagrada skal passet El Acebo, der ligger på grænsen mellem Asturien og Galicien, passeres. Vindmøllerne hviner i vinden, og mens jeg passerede, lå passet indhyllet i en sky, så jeg blev helt bange for at en usynlig møllevinge skulle rive sig løs i skysovsen og suse hærgende mod jorden. Og ramme lille mig. Der skete nu ikke noget.

På toppen af passet ligger en lille bar, og på et skilt uden for kan man læse, at nu skifter muslingerne på stelerne retning, så det resten af vejen til Santiago er muslingernes stråler, der viser vejen, i stedet for, som i Asturien, muslingeskallernes basis. Jeg holder nu med Asturien – det logiske er, at vi pilgrimme kommer mange steder fra og samles på ét sted, i Santiago. Men de, der bestemmer i Galicien, mener nu anderledes.

På baren kom jeg i snak med tre franskmænd, som påstod, at de aldrig havde hørt om eksistensen af mit fædreland. H. C. Andersen havde de heller ikke hørt om, men den ene mente, at have hørt om Søren Kierkegaard. Men de talte nu også meget dårligt spansk, som var det eneste fremmedsprog, de turde vove sig ud på, og jeg mestrer ikke det franske.

Da Patrick ankom til refugiet i Padrón, ville han gerne med tilbage for at spise pulpo på min regning oppe i Fonsagrada. Det var første gang, han smagte denne delikate spise. Godt han opnåede det, for det var noget, han kunne lide.

Da jeg næste morgen vågnede i refugiet i Padrón, var jeg helt alene i bygningen. Jeg mødte dog Patrick nogle kilometer længere fremme. Det var sidste gang, jeg så ham. Jeg tilbød ham 20 euro. Han vægrede sig ved at modtage dem; jeg havde jo givet ham så meget. Om han da ikke havde brug for dem? ”They could be useful”, mente han – og tog imod dem.

Igen skal man over et pas, Alto de Cerredo. Forinden passerer man et nedlagt kloster, Hospital de Montouto, der i middelalderen også fungerede som pilgrimshospital – refugium. Ruinerne er ganske velbevarede, og det er et godt sted at dvæle, hvis det ikke er så koldt og blæsende, som da jeg passerede.

Midt på dagen mødte jeg igen de fire catalanere. Det var i butik-baren i Panadavella hos festlige Aurelia, der fortalte, at hun blev kaldt ”la abuela del camino” – caminoens bedstemor.

Om eftermiddagen nåede jeg efter 24 kilometers vandring til O Cádavo og indlogerede mig på det luksuøse refugium, hvor jeg tilbragte natten alene. Catalanerne havde indlogeret sig på byens eneste hotel, hvor vi spiste til aften efter først at have nydt et antal fadøl i baren.

De sidste etaper

Fra O Cádavo er der 31 temmelig kedelige kilometer til Lugo. De første otte kilometer til Castroverde er gode nok. Fx så jeg en hjort springe på tværs af den skovvej, som udgør caminoen et mindre stykke. Men derfra er det bare sure kilometer langs en temmelig befærdet landevej.

Lugo er en skøn provinshovedstad med en ringmur, som man kan vandre på hele vejen rundt om den gamle by, og en indtagende domkirke med et usigelig smukt højalter. Refugiet er nyt og lækkert. Blot bliver man purret allerede klokken otte, hvor man forventes allerede at have forladt bygningen, mens det stadig er mørkt og tomt i byen.

Fra Lugo kan man enten vandre til Palas de Rei eller Melide. Begge etaper er for lange efter min mening – langt over 30 kilometer. I eftersommeren 2007 var den eneste mulighed for en overnatning på strækningen et casa rural i Ferreira, en lille landsby. Det valgte jeg og hospitaleroen på refugiet i Lugo var venlig at etablere kontakten og reservere.

Der gik dog rygter om, at man skulle kunne overnatte i en landsby ved navn San Román da Retorta; men det er ikke tilfældet. Måske kommer det; jeg passerede et hus, der vistnok engang skulle færdiggøres til et refugium, men det fungerede i hvert fald ikke, da jeg passerede. Og det lå også ganske øde.

Turen ud af Lugo er ganske dejlig og følger den store flod Miño et stykke før caminoen går lige ud ad øde landeveje. Da jeg passerede landsbyen Burgo de Negra – det mørke slot – kom jeg i snak med en kvinde, der stod og vaskede tøj ved et lavadora – en overdækket vaskeplads ved et vandløb, som man ser overalt i Galicien. Om hun ikke havde vaskemaskine i huset? Jo, men hvad nytter det, når der ikke er vand i hanerne?

Det landlege hus, hvor jeg overnattede i Ferreira, hedder Casa do Ponte. Værelserne er den rene luksus og man får serveret en velsmagende aftensmad. Jeg spiste sammen med den lille gruppe franskmænd, som jeg havde mødt oppe på baren i Al Acebo. De var kommet i tanke om, at de alligevel havde hørt om et land højt mod nord, der hedder Danmark. Det havde bare været det med sproget. Pyh! Jeg tror ikke, de nød maden lige så godt som jeg og gik hurtigt i seng. Jeg blev hængende lidt og snakkede med værten, der trakteredede med smagsprøver på et udvalg af sine hjemmebrændte frugtbrændevine, orujos. Han var ikke bange for sin forretning, hvis der kom et refugium i San Román. Det ville blot trække flere pilgrimme til den primitive camino, og der ville være nok til ham også.

Fra Ferreira valgte jeg at vandre videre og støde til Camino Francés i Palas de Rei. Det var noget af en omvæltning at komme fra den helt fredelige og ustressede Camino Primitivo og pludselig være omgivet af hundredvis af pilgrimme. Jeg havde dog været forudseende og bestilt en seng i ét af

mine yndlingssteder på den franske vej, hos Maria og Miguel i deres private refugium i Xan Xulián, O Abridadoiro, der ligger et par kilometer fra Palas. Derfra gik det mod Santiago, men den vej vil være kendt af de fleste læsere af Pilgrimmen og skal derfor ikke yderligere omtales her.

Hvad man kan savne, når man kommer til Santiago, er de møder, man almindeligvis får med sin udvidede pilgrimsfamilie; de andre pilgrimme, som man har haft kontakt med på vejen. Jeg havde dog aftalt at mødes med min amerikanske pilgrimsven, Ron, og med ham og hans søn tage til Mucía og derfra vandre til Finisterra – en tur vi skyldte hinanden at vandre. Det er en anden historie, men jeg havde altså selskab. Mens vi sad og fik en kop kaffe udenfor café Suso i Rúa do Vilar, kom Stefano forbi. Han lyste op, da han så mig, og gav mig ét af de mest inderlige knus, jeg nogensinde har fået af en mand. Vi har noget specielt sammen. Os, der vandrer ad den primitive.